

ки й техніки, наявний не тільки позитив. Серед проблем, із якими зіткнулося сучасне інформаційне суспільство вже сьогодні: комп'ютерні віруси, Інтернет-залежність і втрата людьми спілкування наживо, повна втрата людиною приватності, дезінформація в засобах масової інформації, чорний і сірий PR, дитяча порнографія, Інтернет-піратство, спам і проблема Інтернет-безграмотності.

Радогуз С.
НТУ «ХПІ»

МОЛОДІ РОКИ В. Л. КІРПІЧОВА: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ

Викладацька й наукова діяльність роду Кірпи́чових почалася з батька Віктора Львовича – Лева Матвійовича Кірпи́чова. 1826 р. Лев Кірпи́чов закінчив Головне інженерне училище серед кращих учнів, де після закінчення йому було запропоновано місце викладача математики. У подальшому працював помічником інспектора спочатку училища, потім Пажеського, а надалі Павловського кадетського корпусів. Разом із відомим російським ученим-математиком Віктором Яковлевичем Буняковським видав низку перекладів математичних довідників і навіть кілька книг белетристичного змісту. Саме на честь Буняковського Лев Матвійович і назвав свого сина, що народився 8 жовтня (26 вересня) 1845 р. у Петербурзі. Це містичним чином передалося майбутньому науковцеві-організатору: усе своє життя Віктор Львович високо цінував математику та класичну літературу.

Через важку хворобу очей Лев Матвійович 1848 р. вимушено пішов у відставку і присвятив себе вихованню дітей. Сім'я Кірпи́чових була досить значною – семеро синів та одна донька, при цьому характеризувалася виключною інтелігентністю і вихованістю, любов'ю до науки та літератури, глибокими військовими традиціями. Усе це значно вплинуло на формування особистості Віктора Львовича. По-перше, батько з ранніх років прищепив йому любов до математики. По-друге, приклад батька, а раніше й діда, вплинули на вибір освітнього шляху. Він, як і решта його братів, здобув військову освіту.

Віктор Львович вступив до Полоцького кадетського корпусу, де почав вивчати різноманітні наукові праці, іноземні мови, читав книги англійською. 1862 р. після закінчення Кадетського корпусу молодий учений разом із братом Костянтином був зарахований до Михайлівсько-

го артилерійського училища в Петербурзі на однорічний термін навчання. 1863 р. після закінчення училища був зачислений до Кронштадтської фортечної артилерії. На вибір місця роботи вплинув старший брат Лев Львович, із яким Віктор постійно підтримував тісний зв'язок. Служба в Кронштадті мала кілька переваг: місце служби знаходилося поряд із Петербургом, давало часто зустрічатися зі старшим братом, займатися наукою та вдосталь часу, який можна було використати на самоосвіту. На цьому етапі становлення вперше виявився широкий світогляд ученого. Він захоплювався не лише механікою та математикою, а й геологією, астрономією, історією, ботанікою, анатомією та фізіологією людини. Про це безпосередньо свідчать листи Віктора до свого брата Костянтина.

Вищу освіту Віктор Львович здобув у Михайлівській артилерійській академії, до якої вступив 1865 р. Три роки в академії ще більше розширили його наукове світобачення, виховали інтерес до проблем механічної технології та металургії, який він зберіг до кінця життя. Після закінчення навчання 1868 р. новоспеченого випускника залишили в Академії на посаді репетитора. 1869 р. він дістав посаду викладача й почав читати свій перший навчальний курс – опір матеріалів.

Значний вплив на формування здібностей молодого науковця мало його спілкування із І. О. Вишеградським. Навчаючись в академії, В. Л. Кірпічов прослухав декілька курсів видатного ученого. Не поривали вони зв'язків і надалі. Перебуваючи на викладацькій роботі, Віктор Львович уважно та із вдячністю сприймав підтримку свого наставника, прислухався до його порад. Аналізуючи роботи обох дослідників, можна виявити їх наступність. Отже, уже ранні наукові роботи В. Л. Кірпічова надали йому достатнього авторитету серед науково-технічної громадськості Російської імперії.

Сопко Р.
НТУ «ХП»

РЕЗУЛЬТАТИ ПОШУКУ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ Г. Ф. ПРОСКУРИ У ПЕРІОДИЧНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ВИДАННЯХ ХАРКІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ

Вітчизняним історикам науки і техніки відомо вісімдесят три наукових праці видатного вченого в галузі аерогідродинаміки й гідромашинобудування, академіка АН УРСР Григорія Федоровича Проскури, який

зробив величезний внесок у розвиток вітчизняного машинобудування та становлення авіації в Україні. За тривалий час роботи в Харківському політехнічному та Харківському авіаційному інститутах академік Г. Ф. Проскура підготував тисячі інженерів, його заслуги були оцінені званням лауреата Державної премії, двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора й медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». 1976 р. засновано премію ім. Г. Ф. Проскури, яку вручають за видатні досягнення в тих галузях науки й техніки, у яких видатний інженер та науковець виявив свій незвичайний талант.

До 1917 р. вийшло двадцять наукових публікацій; до 1941 р. – сорок три; до 1959 р. – ще двадцять (багато з його наукових праць неодноразово перевидавалися). Цікаво, що сорок п'ять праць (із зазначених вище) уперше надруковано в науково-технічній періодиці. Крім цього, Г. Ф. Проскура неодноразово виступав як науковий редактор періодичних або продовжуваних видань. Перша наукова публікація дослідника вийшла друком у Харкові 1908 р. Вона мала назву «Курс водяних турбин. Ч.1. Теория и расчет водяных турбин: Радиальные и осевые турбины». Того ж року в четвертому томі «Известий Харьковского технологического института императора Александра III» опубліковано ще одну працю Г. Ф. Проскури під назвою «Регулирование хода машин двигателей. Ч. 1. Установившееся движение машин. Маховые колеса, их расчет и конструкция». Останню наукову працю вченого «Обобщенные характеристики рабочих колес водяных турбин» надруковано 1959 р. у «Трудах Харьковского политехнического института». У період 1910–1958 рр. у періодичних науково-технічних виданнях рідного інституту Г. Ф. Проскура опублікував такі наукові праці, як «Гидродинамика водяных турбин в связи с расчетом и исследованием их» (1910 р. у п'ятому томі «Известий Харьковского технологического института императора Александра III»); «Теория паровых машин» (курс лекцій), додатково включений рукописний лист з розрахунками (1911 р. у сьомому томі «Известий»); «Воздушные винты: Теория и расчет воздушных винтов» (1927 р., вип. 2, том 1 «Наукових записок Харківського технологічного інституту»); «Насосы пропеллерного типа» (1927 р., вип. 1, том 2 «Наукових записок Харківського технологічного інституту»); «Определение диаметра воздушного винта из условия минимума потерь» (1927 р., вип. 1, том 2 «Наукових записок Харківського технологічного інституту») та ін. Усього в науково-технічній періодиці ХТІ учений опублікував вісімнадцять наукових робіт, або близько однієї третини свого наукового доробку в цілому.

Крім періодики ХПІ, Г. Ф. Проскура також друкував свої доробки в таких періодичних виданнях, як «Вестник инженеров», «Вестник инженеров и техников», «Воздушный флот», «Наука на Украине», «Технические новости».

Дослідник мав інтерес до питань історії вітчизняної та світової науки й техніки. На ювілейній конференції, присвяченій трьохсотріччю возз'єднання України з Росією, він виступив з доповіддю на історичну тему «Приоритет отечественных ученых в развитии теории турбомашин» (доповідь опубліковано 1958 р. у томі №17 «Трудов ХПІ»).

Третьяков Д.
НТУ «ХПІ»

МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ ЗУЄВ – ФУНДАТОР НАУКОВОГО НАПРЯМКУ ТЕХНОЛОГІЇ ЦУКРОВИРОБНИЦТВА У ХАРКІВСЬКОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Одним із важливих напрямів агропромислового розвитку в Україні на початку ХХ ст. стало цукровиробництво. Провідним ученим цього напрямку був професор Харківського технологічного інституту Зуєв Михайло Дмитрович. Його життєвий шлях пов'язаний із Харківським технологічним інститутом, де він здобув освіту на хімічному відділі, коли навчався з 1895 по 1901 рр. Закінчивши навчання, він переїхав до Києва, де влаштувався старшим лаборантом у Київському політехнічному інституті на відділі цукровиробництва. Роботу в КПІ поєднував із працею на цукрових заводах Київської губернії, що сприяло підвищенню рівня знань у цукровиробництві.

Очільник Харківського навчального округу пропозицією за №12 459 від 24 серпня 1904 р. призначив М. Д. Зуєва на посаду штатного викладача ХТІ. Окрім викладацької діяльності на кафедрі поживних речовин, науковець завідував лабораторією за цією ж спеціальністю.

Викладав курс технології поживних речовин, керував проектуванням практичних занять студентів із цього ж предмету. Навесні 1907 р. Михайло Дмитрович запропонував директорові ХТІ М. Мухачову розподілити кафедру поживних речовин на два окремі відділи: відділ цукровиробництва (цукробурякове та цукрорафінадне, крохмальнопатокове виробництво) і на відділ технології бродіння (винокурне, пивоварне виробництво та виноробство). Дослідник уважав, що кожен із цих відділів досить великий та абсолютно незалежний один від одного.